

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 41/2008 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om pension för arbetstagare och av vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 16 oktober 2008 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om pension för arbetstagare och av vissa lagar som har samband med den (RP 171/2008 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- biträdande avdelningschef, regeringsråd Tuulikki Haikarainen och regeringssekreterare Tiina Muinonen, social- och hälsovårdsministeriet

- utvecklingschef Maijaliisa Takanen, Pensionsskyddscentralen
- pensions- och försäkringschef Ove Herrlin, Sjömanspensionskassan
- expert Johan Åström, Finlands Näringsliv
- socialpolitisk sakkunnig Pirjo Väänänen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- social- och hälsovårdspolitisk ombudsman Riitta Työläjärvä, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- avdelningschef Risto Syväla, Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA).

Dessutom har Företagarna i Finland lämnat ett skriftligt utlåtande.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i lagen om pension för arbetstagare, lagen om införande av lagen om pension för arbetstagare, lagen om pension för företagare, lagen om införande av lagen om pension för företagare, lagen om pension för lantbruksföretagare, lagen om införande av lagen om pension för lantbruksföretagare, lagen om sjömanspensioner och lagen om införande av lagen om sjömanspensioner.

Enligt förslaget ska elektroniska pensionsutdrag tas i bruk på så sätt att den försäkrade själv kan välja mellan skriftligt och elektroniskt pensionsutdrag. De pensionsanstalter som har utfär-

dat elektroniska pensionsutdrag är skyldiga att kontrollera att de försäkrade som valt elektroniskt pensionsutdrag loggar in sig i pensionsanstaltens elektroniska tjänst för att se på pensionsutdraget. Om en försäkrad inte på fyra år loggar in sig för att se på sitt pensionsutdrag, ska pensionsanstalten skicka ett skriftligt pensionsutdrag till honom eller henne.

Dessutom föreslås det att lagen om pension för arbetstagare inte ska gälla arbetstagare som en utländsk arbetsgivare sänder till Finland för att arbeta, om den utsända arbetstagarens arbete i Finland pågår i högst två år. Men om finsk lag-

stiftning tillämpas på arbetstagaren utifrån bestämmelserna om tillämplig lagstiftning i EG:s förordning om social trygghet eller en överenskommelse om social trygghet eller om arbetstagaren omfattas av den finska lagstiftningen om social trygghet omedelbart innan arbetet i Finland börjar, tillämpas lagen om pension för arbetstagare på arbetstagaren. Dessutom ska Pensionsskyddscentralen på ansökan kunna befria en utländsk arbetsgivare från försäkringsskyldigheten för en tid av högst fem år räknat från den tidpunkt då arbetet i Finland börjar, när arbetsgivaren sänder en arbetstagare till Finland

för att arbeta i mer än två år eller när arbetet i Finland av oförutsedda orsaker fortgår i mer än två år. Befrielsen förutsätter att arbetsgivaren lägger fram utredning om att den utsände arbetstagarens pensionsskydd har ordnats på annat håll.

Regeringen föreslår ändringar också i bevaringstiderna för handlingar som ansluter sig till arbetspensionssystemet och vissa tekniska ändringar i arbetspensionslagarna.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2009.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Pensionsutdrag

Alla som tjänat in arbetspension inom den privata sektorn får med stöd av 75 § i lagen om pension för arbetstagare från och med 2008 årligen ett pensionsutdrag med uppgifter om den intjänade pensionen och de inkomster som ligger till grund för den. Regeringen föreslår att ett elektroniskt pensionsutdrag ska tas i bruk, och att de försäkrade får välja om de vill ha ett skriftligt eller ett elektroniskt utdrag. Utskottet ser positivt på förslaget. Eftersom antalet utdrag som årligen sänds ut redan nu är uppe i mer än 1,5 miljoner, är det förnuftigt att övergå till det kostnadseffektiva elektroniska alternativet. Förslaget ser också till de försäkrades intresse, när det ålägger pensionsanstalterna att skicka ut ett skriftligt utdrag, om en försäkrad inte på fyra år loggat in sig för att titta på sitt utdrag. Förslaget relaterar logiskt till ambitionen att utveckla elektroniska tjänster inom statsförvaltningen.

Meningen med pensionsutdraget är att de försäkrade lätt ska kunna kontrollera att pensionsförsäkringen är riktig. När pensionsanstalternas skyldighet att retroaktivt utreda brister i pensionsförsäkringen 2013 förkortas till att endast gälla fem år, är det desto angelägnare att arbetstagaren kontrollerar utdraget och reagerar på fel. Utskottet understryker vikten av att man fortsatt

går ut med effektiv information till de försäkrade om utdragets betydelse.

Försäkring av utländska arbetstagare

I propositionen föreslås det att utländska arbetsgivare inte ska behöva försäkra arbetstagare som de sänder till Finland i enlighet med lagen om pension för arbetstagare, när arbetet här fortgår i högst två år. Bestämmelsen gäller fall där EU-regler eller bestämmelser i överenskommelser om social trygghet som Finland ingått inte tillämpas. Om EU-lagstiftning ska tillämpas på arbetstagaren ska han eller hon i regel efter att arbetet pågått i ett år försäkras i Finland som en finländsk arbetstagare. Enligt gällande lag kan Pensionsskyddscentralen befria en utländsk arbetsgivare från tredjeland från försäkringsskyldigheten, när arbetsgivaren är skyldig att för sin utsända ordna skäligt pensionsskydd i en annan stat. Genom förfarandet har dubbel försäkringsskyldighet för arbetsgivaren kunnat undvikas.

I praktiken har det visat sig problematiskt att befria arbetsgivare från tredjeländer från betalningsskyldigheten, eftersom det inte gått att få tillförlig utredning av pensionsskyddet för enskilda arbetstagare från en lång rad länder. Dessutom har det varit svårt att bedöma vad som är ett skäligt pensionsskydd när man inte känt till vilken den förväntade avkastningen på pensionsfonderna är eller vilken del av lönen som gene-

rerar pension. Tillsynen har varit allt annat än lätt och indrivningen av debiterade arbetspensionsavgifter i utlandet inte bara besvärlig utan också dyr. Ett annat argument för den föreslagna ändringen är EU:s nya samordningsförordning, som redan är antagen och som kommer att träda i kraft om några år. Enligt den försäkras en arbetstagare vars arbetskommendering räcker mindre än två år inte i anställningslandet utan omfattas fortsatt av försäkringen i det utsändande landet. Enligt propositionen ska arbetsgivare från tredjeländskan kunna befrias från avgift ända upp till fem år, om arbetsgivaren visar upp bevis för att pensionsskyddet är ordnat i en annan stat. Däremot behövs det inte längre någon utredning om hur stort, adekvat eller täckande skyddet är.

I dagsläget uppgår antalet korttidsanställda som kommer till Finland från tredjeländer till uppskattningsvis 10 000 per år. Flertalet av dem har lågutbildningsjobb inom metall- och byggbranschen eller låglönejobb inom servicesektorn. Antalet utländska arbetstagare beräknas öka inom de närmaste åren särskilt inom tjänste- och omsorgssektorn. Hur de utlänningar som just nu jobbar i Finland är försäkrade i sitt hemland finns inga säkra uppgifter om. Åtminstone inom byggbranschen har det uppdagats fall där försäkringen negligerats för utsända arbetstagare såväl från tredjeländer som från EU-länder. Det händer också att den lagfästa skyldigheten att teckna olycksfallsförsäkring för arbetstagare försummas.

Enligt lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft (1233/2006), som trädde i kraft den 1 januari 2007, ingår i beställarens utredningsskyldighet bl.a. att kräva intyg över tecknande av pensionsförsäkringar. Det är arbetarskyddsmyndighetens sak att se till att utredningsskyldigheten fullföljs. Den föreslagna lagändringen innebär att det i Finland inte kommer att finnas tillgång till uppgifter om pensionsförsäkring för utsända arbetstagare som jobbar här mindre än

två år, eftersom skyldigheten att teckna försäkring här inte kommer att gälla dem.

Utskottet poängterar vikten av att utsända arbetstagare är pensionsförsäkrade. Självfallet ska man inte kräva dubbel försäkring, men den försäkrade måste definitivt ha en pensionsförsäkring i någon stat, t.ex. sin egen eller arbetsgivarens hemviststat. I inget fall får man acceptera att ett utländskt företag bjuder ut anställda utan att ha sett till deras sociala rättigheter. Det handlar inte bara om att konkurrensen mellan finländska och utländska arbetsgivare snedvrids och att den svarta ekonomin vinner terräng, utan framför allt om att de anställda behöver skyddas utifrån gemensamma principer. I praktiken är det svårt att kontrollera att de lagfästa skyldigheterna uppfylls, eftersom det inte finns siffror på hur många arbetstagare som jobbar för utländska arbetsgivare.

Utskottet ser det som angeläget att man nogger akt på om de utländska arbetstagarna blir fler eller färre och hur de placerar sig inom olika branscher. Dessutom bör man fundera på om man genom samarbete mellan förvaltningar och tillsammans med den privata sektorn kunde förbättra övervakningen av om de utländska arbetsgivarna uppfyller sina skyldigheter visavi skatter och socialförsäkringsavgifter. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande*). Dessutom anser utskottet att Finland i såväl EU som i internationella organisationer aktivt bör driva på att också utsända arbetsgivares rättigheter stärks.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att lagförslagen godkänns utan ändringar och

att ett uttalande godkänns.

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen följer hur antalet utländska arbetstagare utvecklas och inom vilka branscher de arbetar samt utreder om det går att

öka övervakningen av om de utländska arbetsgivarna fullgör sina skyldigheter i fråga om skatter och socialförsäkringsavgifter och i förekommande fall vidtar åtgärder utifrån sina utredningar.

Helsingfors den 10 december 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd

Marjaana Koskinen /sd
Håkan Nordman /sv
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /cent
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

RESERVATION

Motivering

Enligt de ändringar som regeringen föreslår i 4 och 149 § i lagen om pension för arbetstagare (ApL) ska lagen inte gälla arbetstagare som en utländsk arbetsgivare sänder till Finland, när arbetet pågår högst två år. Om arbetet pågår längre än två år ska Pensionsskyddscentralen på ansökan och av särskilda skäl kunna befria arbetsgivaren från försäkringsskyldigheten för fem år.

Ur arbetstagar synvinkel är lagförslaget inte problemfritt i och med att det blivit allt vanligare att sända ut arbetstagare till andra länder. Enligt lagen om olycksfallsförsäkring är också utländska arbetsgivare skyldiga att försäkra sina anställda när arbetet utförs i Finland.

Som argument för befrielsen har anförts att arbetsgivaren i annat fall påförs dubbel försäkringsskyldighet. Men det är inte entydigt och säkert att en försäkring tecknats i det utsändande landet. Det är sannolikt att så snart den ekonomiska svackan är över kommer antalet utsända arbetstagare från tredjeländer att igen öka. Då är det viktigt att det finns en legislativ grund, om ock behäftad med brister, för dessa arbetstagar pensionsskydd. Arbetsgivarna bör i lagstiftningen åläggas samma skyldigheter oavsett om arbetstagarna kommer från EU-stater eller från tredjeländer.

Enligt information till utskottet händer de ofta t.ex. inom byggbranschen att anställningsvillkoren för arbetstagare som sänts ut till Finland inte når upp till lagfäst nivå. Dessutom är det helt slumpartat om pensionsavgifter betalas i det utsändande företags hemviststat eller i Finland. Problemet gäller inte bara tredjeländer utan också flera EU-stater.

Det stora problemet är övervakningen av pensionsavgifterna. Lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft kräver att beställaren ska

kontrollera att ett utländskt företag har betalat de obligatoriska olycksfalls- och arbetspensionsavgifterna.

Den nämnda lagen ger alltså beställaren, den huvudsakliga genomföraren och myndigheterna en uppsättning instrument för att främja en legal verksamhet och lägga hinder i vägen för svart ekonomi. Övervakning av avtalspartens arbetspensionsavgifter är ett av instrumenten. Den föreslagna lagändringen innebär att det efter att lagen trätt i kraft inte kommer att finnas tillgång till uppgifter i Finland om pensionsförsäkring för utsända arbetstagare som jobbar här mindre än två år. Ett redskap mot svart ekonomi förstörs därmed i och med förslaget.

Pensionsskyddscentralen uppger att det är svårt för centralen att få reda på om pensionsavgifter betalats i det utsändande landet. Att övervakningen är svår är enligt vår mening ingen orsak till att ändra lagstiftningen. Dessutom skulle utländska anställdas rättssäkerhet undergrävas om det inte fanns en rättsgrund för att kontrollera och övervaka att pensionsförsäkringen är i sin ordning i det utsändande landet. Lagändringen gör det också vanskeligare att genomföra lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft, en lag som gjort det möjligt att bevaka utsända arbetstagar rättsskydd.

Vi föreslår följaktligen att de föreslagna ändringarna i 4 och 149 § i lagen om pension för arbetstagare förkastas.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

att lagförslagen i övrigt godkänns utan ändringar men att 4 och 149 § i lagförslag 1 stryks.

ShUB 41/2008 rd — RP 171/2008 rd

Helsingfors den 10 december 2008

Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Maria Guzenina-Richardson /sd

Päivi Räsänen /kd
Erkki Virtanen /vänt